

ROLF E DU RIETZ

Straff utan skada

Kriminalpolitiken framstår som ett av de samhällsområden där vår intolerans mot avvikande åsikter hittills har utgjort det måhända största hindret för framsteg och reformer. Ändå torde det vara svårt att finna något annat område där behovet av djärvt och konstruktivt nytänkande är så starkt. Kriminalpolitiken befinner sig sedan länge i en återvändsgränd, något som till icke ringa del torde ha sin orsak i vår ovilja att acceptera en fri och saklig debatt i ämnet. Genom vårt (och alltså även våra politikernas) pryderi, våra fördomar och vår brist på civilkurage drabbas samhälle och skattebetalare av enorma kostnader, blir otaliga individer och företag offer för brott, och drabbas brottslingar av påföljder som varken är effektiva, rättvisa eller humana utan tvärtom är direkt skadliga för både brottslingar och samhälle.

Våren 1993 startades i Sverige en offentlig debatt om brottspåföljder. Vad som främst kan sägas göra denna tämligen meningslös synes vara att man har kommit att i praktiken behandla "straff" och "frihetsstraff" som nästan identiska begrepp. För att undvika onödiga missförstånd meddelas härmed en gång för alla att det förslag som jag ämnar presentera varken avser alternativa påföljdstyper eller alternativa brottspreventiva åtgärder i allmänhet – frågor som helt faller utanför ramen för detta inlägg. Förslaget avser enbart alternativa straffmetoder, eller straffsystem. Frågan gäller alltså inte *om* eller *när* vi över huvud taget bör straffa, utan bara *hur* vi bör straffa om och när vi verkligen straffar.

Återvändsgränden ser ut så här: Vi har (med all rätt) blivit allt mera obenägna att åtminstone på ungdoms- och förstagångsförbrytare använda den enda generella straffmetod som vi traditionellt kan tänka oss. Misstaget är emellertid att vi därvid slänger ut barnet med badvattnet, dvs. att vi avstår från att över huvud taget straffa de berörda personerna och söker efter alternativa påföljdstyper istället för alter-

nativa straffmetoder. Detta skapar en kriminalpolitiskt absurd situation eftersom vi på intet vis förfogar över något brottspreventivt system som kan klara sig utan det synnerligen väsentliga inslag som ett straffsystem åtminstone hittills har utgjort i den brottspreventiva arsenalen.

Huvudproblemet är att frihetsstraffet (i dess varierande former) dels har visat sig vara förödande för den straffade och hans anhöriga, dels har visat sig vara skadligt för samhället, dels har befunnits stå i klar strid med fundamentala mänskliga rättigheter och humanitetsideal, dels har visat sig fungera orättvist (i och med att oskyldiga anhöriga ofta drabbas på i princip samma sätt som vid dödsstraff), och dels kostar samhället en orimlig massa pengar. Detta *samtidigt* som vi – trots alla dessa brister och vår numera tämligen allmänna insikt om dem – uppenbarligen är totalt oförmögna att tänka oss någon annan straffmetod ovanför den gängse bottengruppen av egendomsstraff (böter, skattetillägg, kontrollavgifter, konfiskering, etc.). Den enda generella straffmetod som vi kan tänka oss har visat sig vara den måhända sämsta av alla straffmetoder!

Resultatet av att vi envisas med att ha kvar en straffmetod som av de flesta inses vara inte bara värdelös utan även direkt samhällsvådlig och inhuman är tvåfaldigt: Dels att vi tenderar att bli allt mera restriktiva när det gäller att straffa i den synnerligen omfattande och kostsamma barn- och ungdomsbrottsligheten. Och dels att den allt intensivare (och välbefogade) kritiken mot frihetsstraffet får en tendens att rikta sig mot straffandet över huvud taget (som om det inte skulle finnas någon tänkbar alternativ straffmetod!), vilket är en logisk horrör. Ett typiskt exempel på tankeoredan är att vi numera allt oftare talar om ”långa” och ”korta” straff istället för ”hårda-svåra-stränga” och ”lätta-milda-lindriga” straff.

Frihetsstraffet har några få fördelar (som emellertid på intet vis uppväger de ovan uppräknade nackdelarna): Dels kan den straffade temporärt inkapaciteras (dvs. den misshandlade hustrun kan känna sig trygg åtminstone så länge maken råkar sitta inburad). Observeras bör dock att inkapacitering i sig själv på intet vis utgör någon strafffunktion utan i själva verket utgör en från straffet helt väsensskild påföljdstyp, trots att den ofta kan tjäna som en välkommen bifunktion till många straffmetoder. Och dels legitimerar frihetsstraffet en social vårdapparat, där straffanstalterna inordnas i något som vi har kommit att benämna ”kriminalvården”. Detta befriar oss från det dåliga sam-

vete som vi – i och för sig helt obefogat – skulle ha plågats av om vi hade kallat sakerna vid deras rätta namn (faktiskt något av det mest opassande man kan göra i den kriminalpolitiska debatten, där man sedan gammalt formligen vältrar sig i eufemismer).

Hur kommer vi ut ur denna återvändsgränd? Hur finner vi ett effektivt och humant straffsystem som vi fritt kan använda utan att behöva hämmas av tanken på vare sig kostnader eller sociala skadeverkningar? Enligt min tro finns det bara en enda väg, och den måste börja på det rent logiska planet. Ty det nuvarande abnorma tillståndet beror främst på begreppsförvirring och bristande intellektuell disciplin, på flummighet och verklighetsflykt, måhända även på en (självfallet orimlig) föreställning att en brottsling har rätt att kosta samhället högst avsevärda summor. Vi måste börja med en enkel analys av själva straffbegreppet. En sådan elementär process leder till upptäckter som inte minst är ägnade att skänka en viss belysning åt trögheten i 250 års kriminalpolitisk debatt.

Den traditionella utgångspunkten (med vissa variationer) är som bekant att man kan tänka sig olika ”teorier” i fråga om straffandets ändamål, funktion och moraliska legitimitet: Avskräcknings-, förbättrings- och inkapaciteringsteorin (preventionsteorierna) samt hämnd-, vedergällnings- och restitutionsteorin (kompensationsteorierna). Denna utgångspunkt bygger emellertid på en missuppfattning av straffbegreppet, ett begrepp som här synes ha förväxlats med det betydligt vidare begrepp som sedermera har blivit känt som påföljdsbegreppet. Man har blandat ihop inte bara diverse påföljdstyper, utan även de funktioner av olika slag som dessa typer rent sekundärt kan tänkas tjäna, med den egentliga och primära straff-funktionen. Denna kan rent definitionsmässigt bara vara en enda, nämligen att såväl individual- som allmänpreventivt *avskräcka* från brott – primärt genom ett i skriften eller oskriven lag uttalat hot om lidande, sekundärt genom sådana verkställanden som eventuellt kan krävas för att bekräfta och konkretisera detta hot i de fall där hotet inte har varit nog för att förhindra brott. Målet är givetvis att göra hotet så effektivt att det aldrig, eller nästan aldrig, behöver sättas i verket – på samma sätt som det effektivaste försvaret är det som aldrig behöver komma till användning, dvs. det som enbart genom sin existens förmår avhålla potentiella fiender från angrepp.

Vi behöver faktiskt bara kasta en blick på vissa logiska motsatspar

för att nå fram till en klar orientering i frågan. Motsatsen till *hämnd* är *tacksamhetsbetygelse*. Motsatsen till *vedergällning* är *gottgörelse*. Motsatsen till *straff* är *belöning*. Dessa tre motsatspar är begreppsmässigt helt skilda, även om de givetvis kan kombineras i motiven för vårt handlande i verkligheten. Vad som är väsentligt är insikten om att straff, hämnd och vedergällning är fristående begrepp på samma nivå (dvs. att inget av begreppen är över- eller underordnat något annat av dem), och att termerna betecknar skilda företeelser, trots att de i debatten ofta har kommit att blandas ihop eller brukas som synonymer.

Om vi så även begrundar ytterligare två motsatspar – *avskräckning / uppmuntran* och *lidande / njutning* – ser vi lätt att straff inte kan vara annat än att med anledning av begånget brott tillfoga någon (vanligen – men ingalunda nödvändigtvis – brottslingen själv) lidande i didaktiskt och beteendestyrande syfte. Rent individualpreventivt finns principen med fulländad enkelhet beskriven i otaliga handböcker i häst- och hunddressyr, och vill man inkludera även den allmänpreventiva aspekten erbjuder den militär- och idrottsdisciplinära facklitteraturen lika goda motsvarigheter.

Om vi förutsätter att straffandet – rätt definierat – måste ingå som en av flera väsentliga beståndsdelar i en effektiv kriminalpolitik, återstår dock att utforma ett straffsystem som tillgodoser vissa grundkrav. Generellt gäller regeln att ett straffsystem får allt mera drastiska och inhumana former ju mera krigsbetonade och desperata de grupp-sociala existensvillkoren är – så t.ex. plägar brott mot den interna etiska koden i maffior, terroristorganisationer, motståndsrörelser och militanta ungdomsgäng bestraffas med allmänpreventivt rigorös grymhet. I ett samhälle som bekänner sig till västerländska humanitetsideal anser vi det emellertid vara rimligt att strafflidandet utformas inom ramen för dessa ideal.

Detta kan låta paradoxalt – hur kan det över huvud taget vara ”humant” att *avsiktligt och systematiskt pina en försvarslös medmänniska* (vilket ju faktiskt är vad som sker när man verkligen straffar, trots alla eufemismer om ”vård”, ”behandling”, ”välfärdsförluster”, ”tillfogande av lätt obehag”, etc.)? Om vi klart inser straffets natur, logiska princip och praktiska nödvändighet (något som tycks vara ytterligt svårt för många av oss att göra), då finns det emellertid goda möjligheter att följa humana riktlinjer i straffpinandet utan att behöva minska dess effektivitet.

Man har ofta försummat att inse att ”lidande” och ”skada” egent-

ligen är två helt skilda begrepp. Att straffbegreppet innefattar psykisk eller fysisk tortyr är helt uppenbart, men lika uppenbart är att denna tortyr rent logiskt på intet vis behöver inkludera även "skada", och det är olyckligt att definitionen av straffbegreppet på vissa språk har kommit att försumma distinktionen mellan lidande och skada och t.ex. använder ordet "harm" där det istället borde vara "pain". Att skada ändå har kommit att anses ingå som en oundviklig beståndsdel i strafflidandet beror på att det tidigare har varit praktiskt svårt eller omöjligt att pina utan att samtidigt skada.

Med dagens vetenskap och teknologi kan emellertid detta problem i stort sett elimineras: Numera är det fullt genomförbart att tillfoga en person kortvarigt svårt lidande *utan* att samtidigt tillfoga honom annan skada än den vanligen högst marginella skada som även en kortvarig psykisk eller fysisk påfrestning med nödvändighet måste utgöra på den mänskliga organismen rent generellt och som denna organism normalt är väl rustad att tåla. När vi t.ex. efter en smärtsam behandling utan bedövning i tandläkarstolen på darrande ben linkar ut från mottagningen är vi (bortsett från det allmänna slitaget på organismen som pärsen möjligen kan ha inneburit) rentav "friskare" än vad vi var före behandlingen – eftersom en tand som tidigare var trasig nu faktiskt är lagad och hel!

För ett nytt straffsystem (som i sin tur bör utgöra en del av ett nytt påföljdssystem) måste minst två grundprinciper gälla. Den ena är: Straffet får inte skada någon, eller får i varje fall inte orsaka substantiell och permanent skada. Detta betyder att varken den straffade själv eller t.ex. någon av hans anhöriga får invalidiseras eller åsamkas andra bestående eller långvariga psykiska, fysiska, sociala eller ekonomiska skador, men det betyder också att de direkta och indirekta kostnader för straffet som belastar den icke-brottslige skattebetalaren måste hållas på lägsta möjliga nivå. För det andra får straffet inte i väsentlig grad kränka någon av de mänskliga "rättigheter" som vi (på i och för sig kanske en smula vaga grunder) har kommit att anse vara omistliga och fundamentala: Rätten till liv, frihet, hälsa och egendom. Nu är livet givetvis ändå fullt inte bara av lidande (eftersom lidandet utgör en väsentlig del av livet) utan även av hot och faror mot våra liv, vår frihet, hälsa och egendom – full trygghet i dessa avseenden kan aldrig uppnås. Men om det nu verkligen skulle vara möjligt att utforma ett effektivt straffsystem utan att kränka någon av de naturrättsliga före-

ställningar kring vilka en tämligen universell uppslutning dock torde kunna anses föreligga, då borde det rimligen vara vår självklara skyldighet att göra detta.

Vid en blick på de vanligaste straffmetoderna runt om i världen under historisk tid finner vi att nästan alla av dem kränker de nämnda rättigheterna, alternativt tillfogar den straffade – och ofta även hans familj – skador för en väsentlig del eller återstoden av livet: Dödsstraff, frihetsstraff, fysiskt eller psykiskt invalidiserande kroppsstraff, stympningsstraff, skamstraff, egendomsstraff, deportering, förvisning, avsättning, suspension, degradering, fredlöshet, biltoghet, körkortsindragning, näringsförbud, och förlust av heder och ära, av medborgerliga rättigheter eller av medborgerligt förtroende. (Vissa av dessa straff kan stundom förekomma såsom rena inkapaciteringspåföljder, vilka nästan alltid upplevs som socialt, psykiskt, fysiskt eller ekonomiskt "kännbara" av den dömda och därför i praktiken även *fungerar* som avskräckning och straff.)

Kvar finns bara den renodlade form av lidande som utgörs av sådana tänkbara kroppsstraff som inte åsamkar delinkventen substantiell eller permanent skada. Rent logiskt och praktiskt borde denna sorts straff vara den enda som återstår och är möjlig i ett civiliserat samhälle. Dessa straff har de stora fördelarna att de är föga kostsamma, inte har några skadliga sociala konsekvenser, inte behöver fördärva den straffades liv, hälsa, livskvalitet, försörjningsmöjligheter, ekonomi, livsverk, arbetssituation eller familjeliv och inte för honom i kontakt med det drogmissbruk, det sexuella våld och den förbrytargemenskap som en fängelsevistelse ofta utsätter honom för.

En annan fördel är att man vid behov lätt kan skärpa straffskalan, även i mycket hög grad, utan att detta får några som helst sociala eller ekonomiska biverkningar. Det ligger i straffets natur att det ska vara skräckinjagande, fasansfullt. Straffets idé bygger på en ren terrorprincip: Hot om minnesbeta, eventuellt faktisk minnesbeta, skapar en betingad reflex hos medborgaren, på samma sätt som när barnet till slut lär sig att undvika direktkontakt med den heta spisplattan. När strafflidandet för varje gång skärps vid bestraffandet av återfallsbrottslighet upphör till slut rimligtvis varje som helst lust att riskera ytterligare en omgång – förr eller senare är gränsen nådd, och med det nya systemet torde den kunna uppnås utan problem, även hos den mest förhärdade skurk. Allmänpreventivt bör straffet formgivas och mark-

nadsföras så spektakulärt som den valda straffmetoden över huvud taget möjliggör utan att de straffade drabbas av sociala skador, och individualpreventivt bör varje återfallsbrott resultera i en markant straffskärpning.

Om vi tänker oss att allt lidande åtminstone grovt kan kvantifieras, är det tydligt att relationen mellan lidandets intensitet och längd ständigt kan varieras utan att den totala kvantiteten ändras. Om tre års fängelse för en viss person motsvarar låt oss säga tusen "pin" skulle sex års fängelse motsvara tvåtusén pin. Om fem sekunders (eller minuters) kroppsstraff av en viss intensitet motsvarar hundra pin skulle sålunda hundra sekunders (minuters) kroppsstraff motsvara sex års fängelse. Vid omvandling och komprimering synes det emellertid vara möjligt att avsevärt mildra straffet och ändå behålla samma skrämseleffekt som tidigare: När tvåtusén pin fängelse omvandlas till tvåtusén pin kroppsstraff skulle man alltså kunna halvera kvantiteten till tusén pin och ändå kanske rentav öka straffets effektivitet, just på grund av dess "direkthet" och "omedelbarhet".

Jamen, invänder väl nu de flesta, går det verkligen att kroppsligt pina någon så svårt under femtio sekunder eller minuter att summan av lidandet motsvarar t.ex. tre års fängelse – utan att man samtidigt tillfogar den stackaren obotlig skada? Jo, det är just vad som är möjligt idag, vilket varje smärtforskare torde kunna intyga. Om pinandet sker medelst elektricitet, droger eller någon ofarlig form av prygel är av underordnad betydelse. Det säkraste, tryggaste och rättvisaste kommer måhända befinnas vara att den utdömda smärt dosen tillfogas delinkventen i någon sorts specialkonstruerad "pinomat", där han i svårare fall kan få sin minnesbeta uppdelad på flera i och för sig fasansfulla deldoser, t.ex. under en vecko- eller månadsperiod (analogt med dagsbotssystemet), givetvis med all den sjukvård och efterbehandling som eventuellt i undantagsfall kan komma att behövas.

Den gängse hycklande attityden till frihetsstraffet, den traditionella föreställningen att psykisk tortyr i princip skulle vara mera human och mindre skadlig än fysisk tortyr, är en billig verklighetsflykt hos fantasilösa människor som själva har varit lyckligt förskonade från svåra sorger och psykiska lidanden. Frihetsstraffet är i själva verket samma andas barn som dödsstraffet: Man tar på sätt och vis ifrån människan en del av det korta oersättliga liv som redan i frihet kan vara nog så hårt. Den som genmäter att psykisk pina ju dock inte

orsakar några blodpölar eller hjärtskärande skrik avslöjar bara sin skrämmande okunnighet om det mänskliga lidandets skiftande anleten.

Det strafflidande som det okvalificerade dödsstraffet syftar till att åsamka delinkventen är – vid sidan av det fysiska lidande som även ett okvalificerat dödsstraff kan innebära – av rent psykisk art, nämligen sorgen, förödmjukelsen, och framför allt dödsångesten, ett av de svåraste psykiska lidanden som tänkas kan. Det strafflidande som det ännu på många håll förekommande stymningsstraffet vill åstadkomma är – vid sidan av den fysiska smärta som själva ingreppet kan innebära – även det av psykisk art, nämligen en permanent och vanligen utomordentligt drastisk sänkning av delinkventens livskvalitet (det bör alltså hållas i minnet att stymningsstraffet i främsta rummet är ett "själspinostraff", inte ett "kroppspinostraff"). Detta gäller även om det okvalificerade frihetsstraffet, med den begränsningen att sänkningen av livskvaliteten endast i de extrema fallen är permanent. Självfallet får alla former av psykiskt strafflidande även rent somatiska effekter och fungerar därmed indirekt även som affliktiva straff, något som alltför ofta förbises i debatten.

Helt naturligt måste inkapacitering även i ett nytt påföljdssystem tillgripas för vissa farliga och mentalsjuka brottslingar. Men i sådana fall skulle det alltså inte vara fråga om straff i ordets absoluta betydelse utan om rena skyddsåtgärder från samhällets sida, vilka i och för sig kan råka ha en viss värdefull terroreffekt. Troligen skulle det räcka med en enda anstalt för dessa fall, om nu någon anstalt över huvud taget skulle behövas – inkapacitering är ju ofta tänkbar genom andra metoder, även om vi bortser från den mest radikala (och numera oacceptabla) av dem alla, nämligen avlivning.

I övrigt skulle vi kunna avveckla hela den dyrbara, onödiga och destruktiva "kriminalvården", vilket sannerligen inte skulle utgöra någon liten besparing i ett land med enorma statsfinansiella problem. Inte minst i kampen mot ungdomsbrottsligheten och mot alla de avskvärda typer av vardagsbrott (skadegörelse, vandalisering, tillgrepps- och våldsbrott) som idag plågar de flesta samhällen torde ett fördomsfritt marknadsfört straffsystem med skräckinjagande pinomater kunna nå en effektivitet långt överlägsen dagens straffsystem, kanske mest därför att vi aldrig skulle behöva känna någon som helst tvekan att använda det. I likhet med alla övriga straffsystem måste även det här skisserade självfallet kompletteras med andra och minst lika viktiga

brottsförebyggande åtgärder och därtill med ett kraftigt utbyggt skadeståndssystem för brottsoffer. På detta område finns det rum för många reformer, men dessa ligger utanför ämnet för detta inlägg.

Vad som nu framför allt krävs är att vi frigör oss från vår skräck för nytänkande, för det okonventionella och ovanliga. Den förödande flumperioden i kriminalpolitikens historia går nu förhoppningsvis mot sitt slut. Ett intressant tidens tecken är här den avhandling (*Crime and punishment?*) som 1992 ventilerades vid Stockholms universitet av den argentinske forskaren C. M. Tamburrini och som innehåller en hel del konstruktivt nytänkande i kriminalpolitiska frågor, även om det begreppsanalytiska utgångsläget i boken tyvärr är av det traditionella och enligt min uppfattning föråldrade slaget. Tamburrini har sedermera följt upp sin avhandling med en artikel i *Filosofisk Tidskrift*, 1993, nr 2: "Ett försvar för spöstraff."

Det förslag som Tamburrinis artikel mynnar ut i framstår som fullt rimligt och vederhäftigt, med den reservationen att man givetvis lika väl – eller kanske ännu bättre – kan tänka sig andra kroppsstraff än just spöstraffet. Även om vi ser "pinomaten" mera som ett slags symbol för det straffsystem som jag här har förespråkat är det uppenbart att ett straffsystem som arbetar med det omedelbara tillfogandet av intensiv fysisk smärta i viss mån faktiskt synes möjliggöra ett slags "reglage" med vilket man skulle kunna styra frekvensen av vissa brott, ungefär som när man reglerar en gaslåga: När frekvensen ökar, då vrider man "volymkontrollen" på pinomaten åt höger tills frekvensen stabiliseras eller går ner, och när frekvensen befinner sig på en betryggande låg nivå, ja då kan man försiktigt experimentera med att vrida kontrollen något eller några snäpp åt vänster, för att inte göra straffen svårare än vad behovet påkallar.

I och för sig är det självfallet möjligt att grovt kvantifiera även prygelstraff, t.ex. genom antalet rapp, antalet pisksvansar och antalet knutar på varje svans, men alltför många variabler (som t.ex. styrkan i varje rapp) kvarstår för att möjliggöra ett brett spektrum av orättvisa och godtycke vid straffens verkställande. Beaktas bör självfallet även att smärtkänsligheten varierar inte bara mellan olika individer utan även mellan olika tidpunkter, vilket betyder att ett tämligen säkert system för mätning av smärtkänsligheten måste utformas för undvikandet av fusk och orättvisor (inom smärteforskningen synes man ofta göra sådana mätningar genom att leda elektrisk ström genom en tand).

Det största praktiska problemet med en straffreform av det här aktuella slaget skulle troligen utgöras av den i vårt samhälle rikliga förekomsten av "flumelement" som ständigt skulle underblåsa alla tendenser till att göra straffen alltför milda, menlösa och därigenom meningslösa. Det är uppenbart att konsekvenserna av en dylik verksamhet skulle bli utomordentligt allvarliga. Vi måste nämligen hålla i minnet att reformen skulle innebära en synnerligen markant reduktion – ja måhända rentav en total eliminering – av den inkapaciterings-effekt som det hittillsvarande systemet med frihetsstraff dock – trots alla brister – har inneburit för samhället. Detta bortfall måste självfallet i det nya systemet kompenseras på rent individualpreventiv väg, vilket betyder att varje minnesbeta *med betryggande marginal* måste göras så "minnesvärd" att den verkligen kommer att spela en både permanent och dominerande roll i delinkventens kalkyler för eventuell fortsatt brottslighet. Här gäller det sålunda att effektivt skydda tidigare och potentiella brottsoffer mot brottslingar som i fortsättningen nästan ständigt kommer att leva på fri fot. Just denna aspekt synes mig ha blivit en smula förbisedd i Tamburrinis artikel. (Låt mig f.ö. i förbigående nämna att den "sträckbänk" som Tamburrini nämner som ett straffredskap knappast någonsin torde ha använts för strafftortyr – den utgör ju istället det klassiska redskapet vid förhörstortyr, dvs. den tortyr som avser att framtinga information, medgivanden eller bekännelser.)

De av mig och Tamburrini förespråkade straffsystemen skulle innebära en övergång från det nuvarande inhumana, orättvisa, kostsamma, ineffektiva och socialt förödande tortyrssystemet till ett långt mera humant, rättvist, billigt och effektivt tortyrssystem utan sociala skadeverkningar. Valet mellan dessa båda system borde sannerligen inte vara svårt att göra.

Inte minst till följd av omvälvningarna i öster synes brottsligheten i de europeiska länderna idag stå inför en explosionsartad ökning och tilltagande barbarisering – jag vill erinra om att inte bara straff utan även brott kan vara "barbariska". Det erkänns numera sedan länge öppet att den tidigare idylliska och oerhört kostsamma behandlingsideologin har visat sig vara ett misslyckande, och inte minst i maffiährjade samhällen framstår den såsom rent löjeväckande. Samtidigt är det orimligt att tänka sig att det dokumenterat fördärvliga fängelse-systemet borde byggas ut ytterligare för att härbärgera de väldiga

mängder brottslingar som i framtiden ska bli pinade. Den nya situationen kräver ett radikalt nytt straffsystem, och detta måste vara såväl billigt som effektivt, och helt utan de betydande skadeverkningar som var oundvikliga i det gamla systemet.

Det är illa nog att vi måste straffa – dvs. psykiskt eller fysiskt tortera gripna och fällda brottslingar. Men det är på intet vis nödvändigt att även *skada* de olyckliga som blir pinade och deras anhöriga. ”Straff utan skada” borde vara parollen för framtidens straffsystem. Om vi nu verkligen måste fortsätta med att pina våra brottslingar (vilket tyvärr förefaller oundvikligt), då är det hög tid att äntligen försöka humanisera och effektivisera detta pinande. Men för detta krävs att vi radikalt omprövar våra inrotade fördomar om straff och tortyr. I bästa fall kan vi då till slut nå fram till ett straffsystem som är så effektivt att det nästan aldrig – eller i varje fall ytterst sällan – behöver tillämpas.

Till sist bör ytterligare en synpunkt anföras: Ett straffsystem av ovan skisserad art skulle kunna komma att bli ett fruktansvärt vapen i händerna på överheten inte bara i diktaturer utan även i repressiva (dvs. omogna, opinionsbildningsmässigt icke särskilt väl fungerande) demokratier. Detta innebär att kriminaliserandet av oönskade handlingar och underlåtenheter måste ske med långt större försiktighet, varsamhet, återhållsamhet och oberördhet inför politiska modetrender än vad som t.ex. hittills har varit fallet i vårt eget land.